

Concert zondag 20 september 2015

PROGRAMMA

De Leipziger Orgelkoralen van Johann Sebastian Bach (1685-1750)

De laatste tien jaar van zijn leven trok Bach zich steeds meer terug uit het actieve kerkmuzikale leven in Leipzig. Hij liet het verzorgen van de diensten meer en meer over aan de prefecten en aan zijn leerlingen en legde zich vooral toe op het componeren van grote instrumentale "Gesamtwerke", zoals het vierde deel van de "Clavier Übung" (Goldbergvariaties) (1741), het tweede deel van het "Wohltemperirte Clavier" (1744), de Schübler-Choräle (1746), het "Musicalische Opfer" (1747) en de "Kunst der Fuge" (1740-1750).

Daarnaast besteedde hij tijd aan de voltooiing van Hohe Messe en aan het verbeteren en bijschaven van een aantal hem dierbare koraalbewerkingen voor orgel (1744-1750), stukken, die hij reeds in zijn Weimar-tijd (1708-1717) gecomponeerd had. Deze werken werden gebundeld en zijn tot ons gekomen als de zogenaamde achttien Leipziger orgelkoralen (BWV 651 t/m 668).

In feite is het niet helemaal duidelijk om hoeveel koraalbewerkingen het precies gaat en of Bach een afgeronde cyclus nastreefde. Ten eerste is geen titelblad teruggevonden en ten tweede zijn slechts de eerste vijftien bewerkingen in Bach's eigen handschrift genoteerd.

Vanuit compositorisch oogpunt laten de Leipziger Orgelkoralen een grote verscheidenheid zien in structurele opzet en uitwerking van de koraalmelodie en worden ze gekenmerkt door een uitermate inventieve en fantasierijke behandeling van de tekst, waardoor elk stuk zijn geheel eigen retorische verhaal en karakteristiek affect meekrijgt. Nu eens ligt de cantus firmus (koraalmelodie) rijk versierd en uitkomend in de bovenstem, dan weer in de middenstem of in lange noten in het pedaal. Voortdurend zorgen de andere stemmen met subtiele contrapuntische lijnen voor een affectief tegenspel, waarbij meestal motieven worden uitgewerkt, die zijn afgeleid van de koraalmelodie.

Bach's Leipziger Orgelkoralen behoren tot de laatste uitingen van een muziekvorm, die aan de ene kant puur gericht is naar de Schepper en het Goddelijke en aan de andere kant de psychologische inhoud van de tekst op emotioneel-menselijke wijze muzikaal gestalte geeft. In geen enkel ander genre laat Bach bovendien zó duidelijk zien hoe binnen de strenge gebondenheid aan een vast gegeven (de koraalmelodie) een maximum aan artistieke vrijheid en fantasie bereikt kan worden.

Van sommige koraalmelodieën maakt Bach meerdere bewerkingen. Tijdens dit concert wordt van iedere melodie één bewerking uitgevoerd; dit levert een totaal op van twaalf composities. Voorafgaand aan iedere bewerking wordt de koraalmelodie vierstemmig gezongen door Collegium Vocale Catharina uit Eindhoven o.l.v. Ruud Huijbregts.